

גליוני בים דרך

משיעודי הגאון הגדול רבי מיכל זילבר שליט"א

פרשת וישלח | **דחבה מני ים** | שנה א | גליון ח

מלאכים - ארבע מאות איש

א) מלאכים ממש. ב) כחות של מלאכים. ג) למצוא חן בעיניך. ד) הארבע מאות איש נשמטו. ה) משום מלאכי אלקים. ו) בעלי אגרופין דודו. ז) ד' מאות דעשו בס"א. ח) זה לעומת זה. ט) בדוד ד' מאות דקדושה. י) 'ארבע מאות'. יא) ד' מאות שלימות נר"ן. יב) מלאכי אלקים מכח התורה. יג) מנח בכיסיה.

משגיחים עליו, בן בנו של אברהם הוא, ולא היו משגיחים, אחיו של יעקב הוא, אומרים להם אם כן משלנו אתם". ומהמכות והדחיפות הללו ודאי מוכח שאלו המלאכים לא היו שליחים בשר ודם, דאיזה בשר ודם יהין להרים ידו על עשו הרשע שהיה מוחזק לרוצח בכל העולם, ובפרט שהיו ארבע מאות איש עמו.

למצוא חן בעיניך

ויעקב אבינו עונה לו: "למצוא חן בעיניך אֲדִינִי", היינו המכות והדחיפות הללו רק באו למצוא חן בעיניו, דרך כאשר מכים את הגוי הוא מבין מה שרוצים ממנו, ואם לא מכים אותו הוא מגביה עצמו למעלה ראש ח"ו. ולזה שלח יעקב מלאכים שיכו את עשו כדי שימצא חן בעיניו.

הארבע מאות איש נשמטו

וכן מוכח נמי ממה שמצינו בענין הארבע מאות איש, דבתחילה נאמר (בראשית לב, ז-ז): "וַיִּשְׁבּוּ הַמַּלְאָכִים אֶל יַעֲקֹב לְאָמֹר בְּאֵנוּ אֶל אַחִיךָ אֶל עֵשָׂו וְגַם הֵלֵךְ לְקָרְאֲתָךְ וְאַרְבַּע מְאוֹת אִישׁ עִמּוֹ. וַיִּירָא יַעֲקֹב מְאֹד וַיֵּצֵר לוֹ". אבל אחר כך נאמר (ג, א-א): "וַיִּשְׂא יַעֲקֹב עֵינָיו וַיִּרְא וְהִנֵּה עֵשָׂו בָּא וְעִמּוֹ אַרְבַּע מְאוֹת אִישׁ וַיַּחֲזֵק אֶת הַיְלָדִים עַל לְאָה וְעַל רָחֵל וְעַל שְׁתֵּי הַשְּׂפֹחוֹת. וַיִּשֶׂם אֶת הַשְּׂפֹחוֹת וְאֶת יְלָדֵיהֶן וְאֶת רֵאשֵׁנָה וְאֶת לְאָה וְיַלְדֵיהֶן אַחֲרָיִם וְאֶת רָחֵל וְאֶת יוֹסֵף אַחֲרָיִם. וְהוּא עֶבֶר לְפָנֵיהֶם וַיִּשְׁתַּחוּ אַרְצָה שָׁבַע פְּעָמִים עַד גִּשְׁתּוֹ עַד אַחֲוִיו. וַיִּרֶץ עֵשָׂו לְקָרְאֲתוֹ וַיַּחֲבֹקָהוּ וַיִּפַּל עַל צַוְאָרוֹ וַיִּשְׁקָהוּ וַיִּבְכּוּ". משמע שלמעשה רק עשו לבדו ניגש אל יעקב בלי הארבע מאות איש. כי באותה שעה אותם הארבע מאות איש כבר עזבו אותו, כנאמר (פסוק טז): "וַיִּשְׁבּוּ בַיּוֹם הַהוּא עֵשָׂו לְדָרְכּוֹ שְׁעִירָה". ופירש רש"י: "עשו לבדו, וארבע מאות

פגע, שהיו דוחפין אותו ואת אנשיו, ואומרים להם של מי אתם, והם אומרים להם של עשו, והן אומרים הכו, ואלו אומרים הניחו בננו של יצחק הוא, ולא היו

פנינה מן הים

במקלי - יסוד האמונה

"כִּי בְמַקְלֵי עֲבַרְתִּי אֶת הַיַּרְדֵּן הַזֶּה", (בראשית לב, יא). פירש רש"י: "כי במקלי - לא היה עמי לא כסף ולא זהב ולא מקנה, אלא מקלי לבדו. ומדרש אגדה נתן מקלו בירדן ונבקע הירדן". יש להתבונן בשייכות שני הפירושים ברש"י, דלפירוש ראשון מדבר מגודל עניותו שלא היה בידו אלא מקל, אחר שאלפיז לקח כל ממונו, ולפירוש שני מדבר על גודל בטחונו בהקב"ה שנתן מקלו בירדן ונבקע הירדן.

ויש לבאר ששורש שני הפירושים אחד, דיעקב אבינו היה סומך ובוטח על הקב"ה שישמרנו, ומעבר הירדן היה בכח אמונה פשוטה, וכידוע ממה שכתב הרה"ק הדגל מחנה אפרים בפרשתינו: "עוד יש לפרש כִּי בְמַקְלֵי עֲבַרְתִּי אֶת הַיַּרְדֵּן הַזֶּה - על דרך שסיפר אדוני אבי זקנינו נ"ע זללה"ה (הבעש"ט), שפעם אחת עבר הנעסטר בלי שום שם, רק היה מניח חגורו ועבר עליו, ואמר שבאמונה גדולה הוא שעבר. וזה יש לומר שרימזו יעקב אבינו ע"ה, במקלי גימטריא יעקב, היינו בשמו שהוא יעקב מדת אמת והיינו לגודל אמונה שלו בזה עברתי את הירדן והבן".

ואם כן שפיר כתב רש"י ב' פירושים בכתוב "כי במקלי עברתי את הירדן הזה", דאלו שני הפירושים באו ללמד על גודל האמונה פשוטה של יעקב אבינו, ולפירוש ראשון נלמד זאת ממה שלקחו ממנו כל ממונו, וגודל האמונה אז נתפרש במה שלא ניסה להחביא כסף וזהב אלא סמך על הקב"ה. ופירוש שני ילמד דרך האמונה במה שעבר את הירדן באמונה פשוטה על מקלו, ושני הפירושים שורשם אמת ללמדנו דרך אמונה. (390 וישלח תשפא)

וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב מַלְאָכִים לְפָנָיו אֶל עֵשָׂו אַחֲוִיו אַרְבַּע שְׂעִירֵי שָׂדֶה אֲדָוִים

אונקלוס תרגם: "ושלח יעקב אַזְגָדִין", אַזְגָדִין הכונה שליחים. וכן תרגם יונתן: "ושדר יעקב אַזְגָדִין". אבל רש"י פירש: "וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב מַלְאָכִים - מלאכים ממש", ומקור דבריו במדרש רבה (בראשית רבה עה, ד). ולכאורה יש להתבונן מאחר שרש"י נחית לפרש פשוטו של מקרא, למה פשוטו של מקרא מכריח דהמלאכים ששלח יעקב היו מלאכים ממש.

מלאכים ממש

הענין מוכח מסדר הכתובים, כמו שכתב הרב מגלה עמוקות (החדש - שנדפס מכתב יד, פרשת וישלח): "וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב מַלְאָכִים לְפָנָיו - המקרא נדרש לפניו ולפני פניו (ג, ב), וַיַּעֲקֹב הֵלֵךְ לְדָרְכּוֹ וַיִּפְגְּעוּ בוּ מַלְאָכֵי אֱלֹקִים, דאם כן מאי אתא לאשמעינן במה שאמר לפניו, אם להודיענו שהיו מלאכים ממש שנזכרו במקרא שלפניו, מן אותן החיילות שלח אותם, הלא כבר אנו למדין שהיו מלאכים ממש". או במה שאמר (ג, ב): "וַיִּשְׁבּוּ הַמַּלְאָכִים וְלֹא כָתַב שֶׁהֲלָכוּ, כְּמוֹ שֶׁכָּתְבוּ הַקְדָּמוֹנִים". עיין שם מה שהאריך לבאר. מוכיח שיעקב שלח לעשו מלאכים ממש מאותם מלאכי אלקים שנתן לו הקב"ה ללוותו, ולכן הוצרך רש"י מצד פשוטו של מקרא לבאר שהכונה למלאכים ממש.

כחות של מלאכים

וכן מוכח מהמשך הכתובים שעשו הרשע שאל את יעקב אבינו (ג, ח): "מִי לָךְ כָּל הַמַּחְנֶה הַזֶּה אֲשֶׁר פָּגַשְׁתִּי", ופירש רש"י: "מי לך כל המחנה - מי כל המחנה אשר פגשתי שהוא שלך, כלומר למה הוא לך. ופשוטו של מקרא [נאמר] על מוליכי המחנה. ומדרשו, כחות של מלאכים

¹ וכוונתו למה שנאמר (בראשית לב, ג-ג): "וַיַּעֲקֹב הֵלֵךְ לְדָרְכּוֹ וַיִּפְגְּעוּ בוּ מַלְאָכֵי אֱלֹקִים, וַיִּאמְרוּ יַעֲקֹב פֶּאֶשֶׁר רָאָם מַחְנֶה אֱלֹקִים זֶה וַיִּקְרָא שֵׁם הַמָּקוֹם הַהוּא מַחְנֶה". וגם בזה פירש רש"י דהוי מלאכים ממש: "ויפגעו בו מלאכי אלהים - מלאכים של ארץ ישראל באו לקראתו ללוותו לארץ. מחנים - שתי מחנות, של חוצה לארץ שבאו עמו עד כאן, ושל ארץ ישראל שבאו לקראתו".
² ומפירש רש"י מבארים שכאשר רש"י מביא 'ומדרשו' הוא משום שפשוטו של מקרא לא מתיישב לגמרי אלא בדרך דרש.
³ להבדיל גם בצד הקדושה יש הרבה פעמים דוחק והמולה, וכך נותנים כבוד לשכינה, כן זכורנו עד היום את החתונה של האדמו"ר מסלונים שליט"א, שנשא את נכדתו הגדולה של בעל האמרי חיים זיע"א, והיה דוחק גדול, ובעל האמרי חיים זיע"ה הוריד את נעליו ואת הגרטאל ועלה על השולחן ואמר שהוא יעשה סדר.
⁴ וישמעאל ובניו על אף שהם רק מחותנים אצל עשו הרשע, כל שכן שיש להכותם כדי שישמעו, ולולי כן הם מגביהים ראשם, שכן כאשר גוי מקבל מכות נהיה לו דרך ארץ.

<p>נתרם ע"י ידידנו הדגול הרב יואל גינזבערג שליט"א ודעייתו לברכת הצלחה בכל הענינים</p>	<p>נתרם ע"י ידידנו הדגול הרב יואל גינזבערג שליט"א ודעייתו לברכת הצלחה בכל הענינים</p>	<p>נתרם ע"י ידידנו הדגול הרב יואל גינזבערג שליט"א ודעייתו לברכת הצלחה בכל הענינים</p>	<p>נתרם ע"י ידידנו הדגול הרב יואל גינזבערג שליט"א ודעייתו לברכת הצלחה בכל הענינים</p>
--	--	--	--

איש שהלכו עמו נשמטו מאצלו אחד אחד. והיכן פרע להם הקדוש ברוך הוא, בימי דוד, שנאמר (ש"א ל, ז) **כִּי אִם אֶרְבַּע מֵאוֹת אִישׁ נֶעַר אֲשֶׁר רָכְבוּ עַל הַגָּמְלִים**.

משום מלאכי אלקים

ולכאורה דמה בנפשו, ראש הגזלנים הולך למלחמה יחד עם פקודיו, אך כאשר הם מגיעים למקום השוד, הגזלנים משאירים את ראש הגזלנים לבדו, היתכן דבר כזה, הרי כל חייל מחונן להלחם עד טיפת דמו האחרונה בלא לנוס כלל, ואיך כל הארבע מאות איש נשמטו אחד אחד בלא שישאר לו כלום. אלא על כרחך דפשוטו של מקרא מוכיח כדברי רש"י שהיו מלאכים ממש, ולאחר שראו שיעקב אבינו נלחם בשרו של עשו: **וַיִּשְׁרַף אֶל מְלָאָךְ וַיִּכַּל** (הושע יב, ה), ולא זו בלבד, אלא שולח 'מלאכי אלקים' להכות את עשו ולדחוף את כל ההולכים עמו, במלחמה חזקה כזו מבין גם הגבור הגדול ביותר שאין לו בשביל מה למסור נפש, ולפיכך כל פקודיו עזבו אותו.

אלא שיש לנו להתפעל ממה שהוסיף רש"י כמה גדולה מידת טובו של הקדוש ברוך הוא, שהרי אפילו גויים אלו שבאו להלחם ביעקב, ולא עזבו אותו מצדקות רק מפחדם מחוזק המלחמה והכאות המלאכים, ואעפ"כ קיבלו שכר על עזיבתם את הרשע.

בעלי אגרופין דוד

מעלת הארבע מאות איש שמצינו בימי דוד מפורש בסוגיא בקידושין, דבמשנה שנינו (טו, א), דרבי חנינא בן אנטיגנוס אמר, שמי שהיה מוכתב באסטרטיא של מלך, היינו שלחם בצבא המלחמה אצל מלכי בית דוד הכשרים, אין צריך לבדוק ביחוסו לנישואי כהן. ואמרו עלה בגמרא (טו, ב): **"אמר רב יהודה אמר שמואל בחיילות של בית דוד"**. והקשו על זה: **"והאיכא אַתְּי הַגָּתִי (שמואל ב טו, יט), וכי תימא הכי נמי דיתיב בגת, והא אמר רב נחמן אתי הגיתי בא ובטלה, ועוד אמר רב יהודה אמר רב ארבע מאות ילדים היו לו לדוד, וכולם בני יפת תואר היו, וכולם מסתפרים קומי ומגדלים בלורית היו, וכולם יושבים בקרוניות של זהב, והיו מהלכים בראשי גייסות, והן הן בעלי אגרופין"** של בית דוד. ואם כן קשה הרי אלו ילדים לא היו מיוחסים והיו בני יפת תואר ואיך ירדו למלחמה, מתרצת הגמ': **"דאזלי לבעותי עלמא"**. ואלו הד' מאות ילדים היו אותם נשמות של הארבע מאות איש שהלכו עם עשו, ועתה קיבלו שכרם לילך עם דוד המלך שמצד הקדושה.

ד' מאות דעשו בס"א

אלא דלכאורה יש להקשות לשם מה עשו הרשע הוצרך בכלל לאלו הד' מאות איש, דבשלמא דוד המלך היה נלחם בשונאים לאלפים ולרבבות,

ולכך היה לוקח עמו ארבע מאות ילדים גבורים, שאף על פי שלא נלחמו בפועל, עצם מראיתם היה מספיק כדי לזרוק פחד נורא על העולם. אך עשו הרשע היה הולך נגד יעקב אבינו, שהיה רק הוא ואחד עשר ילדיו (כג, ג), וכי עשו היה כזה שוטה לקחת ארבע מאות איש כדי להלחם ביעקב ואחד עשר ילדיו, והרי עשו לבדו היה רוצח מפורסם, והיה יכול להתגבר לבדו על יעקב, וכמו שהיה יעקב עצמו ירא מפניו, ולכך הכין עצמו לדורון תפילה ומלחמה, והתפלל (בראשית לב, יב): **"הֲצִילֵנִי נָא מִיַּד אֱחָי מִיַּד עֵשָׂו כִּי יָרָא אֲנֹכִי אֹתוֹ פֶּן יָבֹא וְהָכִינִי אִם עַל בָּנַי"**, ולשם מה עשו נצרך ליקח ארבע מאות איש. אלא על כרחך דעשו הרשע ידע שעם יעקב אבינו הולכים מלאכי מעלה לשומרו ולהצילו, וידע גם ידע מעלת יעקב אחיו מנוער, שמלאכים מלווים אותו בדרכו. ולפיכך לקח עמו ארבע מאות איש, ובוזה חשב שיתגבר על כח הקדושה של יעקב. אך המלאכים הלכו ודחפו והכו את עשו ואנשיו, וכאשר ראו אותם ארבע מאות איש דעשו את גודל כח קדושת יעקב ומלאכיו החזקים מהם שבעתיים מונים, הלכו ופרשו להם מעשו.

זה לעומת זה

ומבואר שפיר מפני מה פירש רש"י לפי פשוטו של מקרא: **"וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב מְלָאָכִים - מלאכים ממש"**, ולכך (ג, א): **"וַיֵּאמֶר יַעֲקֹב פֶּאֶשֶׁר רָאִים מַחֲנֵה אֱלֹקִים זֶה וַיִּקְרָא שֵׁם הַמָּקוֹם הַהוּא מַחֲנֵה"**. שכן מלאכים אלו היו מלאכי אלקים שבאו לעזור ליעקב אבינו במלחמתו נגד עשו הרשע. ואמנם גם לעשו הרשע יש מלאכי חבלה שבאים לעזרתו, וכמו שהזכיר שם הרב מגלה עמוקות, ולכך אמר יעקב לשרו של עשו (בראשית לב, ה): **"כֹּה תֹאמְרוּן לְאֲדֹנָי לְעֵשָׂו"**. שכן הס"מ וחיילותיו הגיעו לעזור לעשו, דהרי (קהלת ז, יד): **"גַּם אֵת זֶה לְעֵמֶת זֶה עֵשָׂה הָאֱלֹקִים"**. אבל כל המלאכי חבלה אין להם שום כח כאשר כח הקדושה מתגבר. רק דכל זמן שעדיין אנו בגלות, כח הסטרא אחרא גדול, והראיה שעדיין לא נושענו. וכאשר תבוא הישועה, דרש רבי יהודה: **"לעתיד לבא מביאו הקדוש ברוך הוא ליצר הרע ושוחטו בפני הצדיקים ובפני הרשעים"** (סוכה נב, א).

בדוד ד' מאות דקדושה

דוד המלך הוא הכח בקדושה נגד כח הרציחה של עשו הרשע, כמו שהבאנו בספרנו בים דרך תורה פרשת תולדות (מאמר א), על מה שנאמר (כה, כה): **"וַיֵּצֵא הָרְאוּלָן אֶדְמוֹנִי פֶלֶו פְּאֶדְרָת שְׁעָר וַיִּקְרָאוּ שְׁמוֹ עֵשָׂו"**. וכתב הבעל הטורים: **"אֶדְמוֹנִי - ב' במסורת, וַיֵּצֵא הָרְאוּלָן אֶדְמוֹנִי, וְהוּא אֶדְמוֹנִי עִם יִפְהַ עֵינַיִם (ש"א טז, יב) גבי דוד. כשראה שמואל את דוד אדמוני, אמר זה שופך דמים כעשו. ועל כן נאמר עִם יִפְהַ עֵינַיִם, כלומר עם דעת סנהדרין הוא עושה, שנקראו עינים שנאמר (במדבר טו, כד)**

אִם מְעִינֵי הַעֲדָה (ב"ר סג, ח). דמלכות בית דוד היא העומדת כנגד עשו הרשע, וכן נאמר בגאולה (עובדיה א, כא): "וְעָלָה מוֹשְׁעִים בְּהָר צִיּוֹן לְשַׁפֵּט אֶת הָרַע עֵשָׂו, וְהִיָּתָה לָהּ הַמְּלוּכָה". ועשו הרשע יודע זאת, ולפיכך לוקח עמו ארבע מאות איש, כנגד ארבע מאות ילדים של דוד המלך, אך כיון שפרשו ניתן להם שכר לעבור דוקא לצד הקדושה שנגד עשו הרשע, כמו שכתב רש"י: **"והיכן פרע להם הקדוש ברוך הוא, בימי דוד, שנאמר (ש"א ל, ז) כִּי אִם אֶרְבַּע מֵאוֹת אִישׁ נֶעַר אֲשֶׁר רָכְבוּ עַל הַגָּמְלִים"**.

'ארבע מאות'

עתה נפרש מספר 'ארבע מאות' איש דייקא, דהנה אמרו בקידושין (ז, ב): **"בראתי יצר הרע ובראתי לו תורה תבלין, ואם אתם עוסקים בתורה אין אתם נמסרים בידו"**. דאף על פי שיש לו ליצר הרע השטן המקטרג ארבע מאות איש, על ידי התורה מנצחים אותו. ואם תאמר כמה תורה צריך ללמוד כדי לנצחו, יש לומר דגמרא ערוכה היא, כמו שמצינו בעירובין (נד, ב): **"רבי פרידא הוה ליה ההוא תלמידא דהוה תני ליה ארבע מאה זימני וגמרי"**, ומסיים שם דפעם אחת היה ר' פרידא צריך ללכת ולא הבין אותו תלמיד בד' מאות פעמים, עד ששנה לו עוד פעם ד' מאות פעמים.

ד' מאות שלימות נר"ן

ועיין במהרש"א שם שפירש: **"דקדק לשנות עמו ארבע מאות זימנין, יש לכיין בזה על פי מה שמצינו כך כתוב במהרש"א פרק קמא דחגיגה (ט, ב), אינו דומה שונה מאה פעמים לשונה אחד ומאה פעמים. והענין מפורש שם בסוד מאה ברכות לנפש רוח נשמה, שיבא חלק אחד ממאה לנשמה..."** והכי נמי הכא ארבע פעמים דחייב אדם ללמוד כדלעיל [מכאן אמר רבי אליעזר חייב אדם לשנות לתלמידו ארבעה פעמים], לא יבא לחלק נשמה ארבע פעמים אלו כי אם בשונה ארבע מאות פעמים ודו"ק". משמע מינה דמספר ד' מאות מראה על שלימות לימוד התורה לכל חלקי נשמת האדם - נפש רוח ונשמה. ולימדנו המהרש"א דזה תלוי במה שאמרו שצריך לשנות מאה פעמים ואחת, וידוע מה שכתב הרה"ק דגל מחנה אפרים (פרשת אחרי מות ד"ה והנה יש) בשם הבעש"ט: **"אינו דומה שונה פרקו מאה פעמים לשונה פרקו מאה פעמים ואחד (חגיגה ט, ב), היינו שמכניס בלימודו האחד שהוא אלופו של עולם, והוא תורה לשמה"**.

מלאכי אלקים מכח התורה

ואלו הארבע מאות מלאכי אלקים שהולכים עם יעקב אבינו, הם אלו שנעשו מכוח התורה, וכמו שמבאר המהרש"א בהמשך דבריו: **"דאיתא במדרש דמשה נמי למדה מפי הגבורה ארבעה פעמים, דכתיב (איוב כח, כז) אֲזַרְאָה וַיִּסְפְּרָה הַכִּינִיָּה וְגַם חִקְרָה וְגו', וענינו נראה שאחר שנתחזק להם הלימוד בשלוש פעמים יהיה לימוד הרביעי**

⁹ ומדויק מהכי דרק גויים יכולים להיות בעלי אגרופים, שכן נאמר (בראשית כז, כב): **"הִקַּל קוֹל יַעֲקֹב וַהֲדִיָּים יָדִי עֵשָׂו"**. ¹ ועיין בחתם סופר (שבועות מ, א) שהביא מהרב שערי אורה: **"כלי המחזיק ברכה כלי ר"ת כהן לוי ישראל"**.

נתרם לרפואת והצלחת
הרב יצחק בן מוזל פורטוגנה

נתרם לזכות
הרה"צ ר' מרדכי זאב
בן מלכה

נתרם לרפואת
הרב יהודה דוב בן זיסל

לימוד אמיתי לשמה, ועל פי מה שכתבנו במסכת נדרים, שהלימוד שלא לשמה הוא בשלוש דרכים, והרביעי הוא לימוד לשמה. והסימן שלהן אגד"ל שאלו ארבעה אותיות יש להן למ"ד, ובג' פעמים יצא מכלל שלוש לימוד שלא לשמה, שיהיה להם הלימוד הרביעי לשמה".

מנה בכיסיה

וראה עוד מה שכתב החתם סופר (תורת משה, קצת ח"ת לסיום ששה סדרי משנה): "והנה אמרו חז"ל תני מיניה ארבעין זמני ודמיא ליה כמאן דמנח בכיסיה, ופרש"י פרק קמא דמגילה נגד מ' יום שניתנה תורה, ונראה היינו דקרא רבי ספרו משנה, רצונו לומר מ' שנה שישנה משנתו מ' זימני, ועל דרך זה קרא רב אשי ספרו תלמוד, כמו שאמרו חז"ל רבי פרידא למד לתלמידו ת' פעמים והיינו תלמוד ת' למוד ואיתא בספרים החוזר פרקו מאה פעמים ואחד אינו שוכחו". ועיין מהר"ץ חיות למגילה (א.ו.) שכתב: "נכתב בצדו, עיין תענית (א.ח.) כי הא דריש לקיש הוי מסדר מתניתין ארבעים זמנין, כנגד ארבעים יום שניתנה תורה. ועל זה דאמרינן ודמי ליה כמאן דמנח בכיסיה, שמעתי בשם הגאון מהר"ז מווילנא (וכן מבואר במהר"ם שפיף על כתובות נ.א), היינו דאם מונח בכיסו שוב אדם עשוי למשמש בכיסו בכל שעה, לדעת אם עדיין נמצא שם. ומפני זה תבין דלא נסתר ממה שאמרו (תנינה ב.ט.) אינו דומה שונה פרקו מאה פעמים, למאה פעמים ואחד". (ט 390 וישלח תשפא)

¹ ועיין במהרש"א בנדרים (סב, א) שכתב: "עשה הדברים לשם פעלים ודבר בהם לשמם כו', ואל תעשה עטרה כו' ואל תעשה קורדס כו' - זכר כאן ארבע דברים בדרכי הלמוד, השנים מהם בעשה, והשנים בלא תעשה. כי הלימוד נחלק לארבעה חלקים, והסימן בהם אגד"ל - אלו אותיות שיש למ"ד בכל אחת מהם. האלף הוא הלמוד כדי שיקראוני רבי ואלוף. הגימ"ל לשם גמול הבאת שכר בעולם הבא. הדל"ת כדי לפרנס עצמו. הלמ"ד לומד לשמה לשם מצות הלמוד, מאהבת ה' שצוהו על כך. והנה השנ"י בעשה לשם גמול ולשם לימוד, ומתוך שלא לשמה דהיינו לקבל פרס בא לשמה, דהיינו ההיא דרב יהודה לעולם יעסוק אדם בתורה אפילו שלא לשמה שמתוך כו', כמ"ש התוס' בפרק היה נוטל".
² ויש לרמזו איך ישתלמו בעלי אגרופים בקדושה, כשהם מכניסים את האגודל בתוך כף ידם ומפלפלים בזה, ובשביעי של פסח תש"פ נתבאר בארוכה ענין האגרוף.

מעשה מן הים

חביב גבן לספר מה ששמעתי מהזקן רבי יואל אשכנזי זצ"ל, שהיה בן דוד ראשון של הרה"ק הדברי יואל מסאטמאר זי"ע [אמותיהם היו אחיות]. ושניהם היו נקראים 'יואל' על שם זקנם הגאון רבי יואל מזלוטשוב זיע"א, ופעם אחת היה אצל המהרש"ם מברעזן זצ"ל שהיה תלמיד הרב דזלוטשוב, וכאשר שמע המהרש"ם שהוא נכד רבו קיבל אותו בסבר פנים יפות, ונטלו ידיים לסעודה, ור' יואל שם לב שהרב מברעזן ממלמל כל הזמן, ושאל אותו על כך, ענה לו הרב מברעזן כיון שאתה מנכדי רבי אני נותן לך לעשות רצונך, והוציא את ספר הטור וראה שכתב שם: "היום סיימתי ללמוד ארבע מאות פעמים טור בית יוסף", ומזה היה מגדולי פוסקי הדור. והדברים מחייבים כל אחד, והיום נעשה מצב שלומדים רק 'מפי השמועה' (הקלטות), אך יש לידע שאין זה נקרא ללמוד.

וכענין רבי פרידא ותלמידו שלמד עמו ד' מאות פעמים. דמקשים העולם מדוע היה רעש כל כך גדול על רבי פרידא שלימד ארבע מאות פעמים, וכי התלמיד עצמו אינו גדול בכך שלמד ארבע מאות פעם עד שהבין. ושלחנו לשאול את הגר"ח קנייבסקי זצ"ל בזה, וענה שאינו מבין את הקושיא, וכי גדולה היא אצל התלמיד, והרי אצלו זו שאלת חיים, שהרי בלא תורה אין חיים, ומה פלא שלומד ארבע מאות פעם, ורק לרבי פרידא

יש זכות גדולה, שהיה מוכן ללמוד כזה תלמיד שאינו מבין אלא רק אחרי ארבע מאות פעם. וזו תשובת אדם שכולו תורה, שאינו מבין את השאלה בכלל, שהרי אצל התלמיד זו שאלת חיים. והלואי וילמד כל אדם לידע 'כי הם חיינו ואורך ימינו'.

כן מסופר על הגר"מ פיינשטיין זצ"ל שלמד את הש"ס ר"ב פעמים, והדבר נתפרסם אפילו שהיה ר' משה צנוע ביותר, משום שביום שסיים את הש"ס בפעם המאתיים ושתיים, היה מלא שמחה עצומה והתקשר לבן אחיו הגאון ר' מיכל פיינשטיין זצ"ל, ואמר לו, שאין לו למי לספר, אך לבן משפחתו הוא רוצה לספר שהיום הוא סיים ש"ס בפעם המאתיים ושתיים. ולא הסתפק במאה ואחד פעמים, אלא מאתיים ושתיים פעמים. בענין זה שמעתי מידיד נפשי הגר"א גניחובסקי זצ"ל שאבדל לחיים טובים, לפרש מאמר חז"ל (עבודה זרה יא, א): 'וַיֵּאמֶר ה' לָהּ שְׁנֵי גֵיִים בְּבִטְנָהּ (בראשית כה, כג), אמר רב יהודה אמר רב אל תקרי גוים אלא גיים, זה אנטונינוס ורבי שלא פסקו מעל שולחנם לא חזרת ולא קישות ולא צנון, לא בימות החמה ולא בימות הגשמים". וביאר דענין הצנון הוא חריפות, ובדרך כלל אדם שראשו חריף אין לו סבלנות לחזור על לימודו, ואילו חזרת כמשמעה מלשון חזרה, ופירש דלא פסק מעל שולחנם לא חזרת ולא צנון, שהיו חוזרים אפילו שהיו חריפים. (ט 390 וישלח תשפא)

מוסר מן הים

היא משחתת אותו, והיא לו כמו הרקב בעצמותיו שיבלו אותם. והנה רמז בזה אל האשה המשרתת השכל". וכוונתו שהקדוש ברוך הוא נתן לאדם גוף ושכל, והגוף צריך לעבוד את השכל, ולא השכל את הגוף. והשכל הוא היצר טוב, ואילו היצר הרע הוא הגוף. והיצר הרע עם הגוף צריך לעבוד את השכל היצר הטוב. ולא ח"ו להיפך. וניתן האדם במקום שיש בו בחירה זו,

להשליט את השכל על הגוף

נאמר במשלי (יב. ד): "אֵשֶׁת חַיִל עֲטָרַת בְּעֵלָה וְיָרֵקָה בְּעֲצֻמוֹתָיו מִבִּישָׁה". ופירש רש"י: "וכרקב - תולעת הנכנס תוך העצמות וטוחן אותם, כן אשה מבישה ורעה שמעשיה בוששים". והרלב"ג פירש: "אשת חיל - הנה האשה הזריזה במעשיה היא עטרת בעלה, ואולם האשה המתעצלת במעשיה

את השכל לגוף. הבהמה מעצם טבעה שייכת לגשמיות הגוף, ולכן כל כולה גשמיות, ואין עליה טענה כלל, אך אדם שיש לו שכל, מוטל עליו לשעבד את הגוף לשכל, ואם משעבד את השכל לגוף אין לך מזיק גדול ממנו, וככל שהאדם יותר בעל שכל, כך הוא מזיק גדול יותר. ושלמה המלך אמר (משלי כב, ו): "תִּנְנֶה לְנַעַר עַל פִּי דַרְכּוֹ גַם פִּי יִזְקֶינָה לֹא יִסּוּר מִמֶּנָּה". וככל שהאדם מתבגר כך יותר יקשה עליו. (390 וישלח תשפ"א)

כיון שמלאכים יש לבורא עולם מספיק, וסיבת הבריאה היא האדם שהוא קרוץ מחומר, ואפילו הכי על ידי עבודתו מהפך חומריו להזדכך כמלאך. ויעקב אבינו זיכר חומריו בשלימות הגדולה ביותר, כמו שנאמר (הושע יב, ה): "וַיִּשְׂרֹ אֶל מְלֶאכֶה וַיִּכָּל". ומלאך זה היה שרו של עשו (בראשית רבה עח, ג), הוא הס"מ (רש"י מכות יב, א ד"ה שרו), ומלחמה זו נוגעת לכל אחד ואחד, שכן לכל אדם יש שכל וגוף והוא נתון במלחמה להכניע את הגוף לשכל, ולא חלילה

דבר בעיתו

תכלית המלחמה מוכן לעתיד לבא כשיגיע המשיח, וכמו שמצינו במדרש פרשת וישלח (ב"ר עה, ו) בדרש הפסוק (בראשית לב, ו): "וַיְהִי לִי שׁוֹר וַחֲמֹר - רבנן אמרי שור זה משוח מלחמה, שנאמר (דברים לג, יז) בְּכוֹר שׁוֹרוֹ הָדָר לוֹ, חמור זה מלך המשיח, שנאמר (זכריה ט, ט) עֲנִי וְרִקְבִי עַל חֲמֹר וְגו'". ומבאר הנזר הקודש שם: "כלומר משוח מלחמה שלעתיד שהוא מבני יוסף, והטעם לפי שהוא שטנו של אותו האיש ומכל מקום הוא אינו אלא כשר צבא, אבל עיקר הנצחון נקרא על שם המלך מלך המשיח, שבזכותו תהיה נצחון המלחמה לעתיד, ועל זה אמר חמור זה מלך המשיח".

מוסיף הנזר הקודש: "ומה שמכנה אותם בשם שור וחמור, הענין מבואר על פי מה שכתב בספר הזוהר בזוהר סדר זו (וישלח קסו, ב) ובשאר דוכתי, כי מדריגת החמור מימין ושור משמאל, ויש בזה שור וחמור במדריגת הטוב ובמדריגת הרע, כי את זה לעומת זה עשה אלקים, וכלפי השור וחמור שבמדריגת הרע נאמר לא תחרוש בשור וחמור יחדיו, שאם ידווגו יחד יחריבו העולם. ולעומתם ישמעאל ועשו, ישמעאל הוא כח

החמור, ועשו כח השור, ועשו לקח את מחלת בת ישמעאל לשתף כח השור והחמור שבחיצונים להגביר כח הרע כלפי יעקב זרעו, ועל זה אמר יעקב ויהי לי שור וחמור, כלומר יש לי גם כן לעומתם כח השור והחמור שבמדריגת הטוב, להחליש כח השור והחמור שבמדריגת הרע. ובכך בא לפרש כאן במי נאחז מדריגת כח השור והחמור של יעקב, ועל זה אמר שור זה משוח מלחמה, וחמור זה מלך בן דוד, והם יעמדו כלפי כח השור וחמור של עשו". נתבאר מדברי הרב נזר הקודש, דיש בבחינת המלחמה שתי כוחות, "כח השור" המכוון כנגד כוחו של משיח בן יוסף, "וכוח החמור" המכוון כנגד כוחו של משיח בן דוד. (ב"ם דרך תורה פרשת שופטים מאמר טו אות ז)

הגלות האחרונה אשר אנו נתונים בה, היא גלות עשו וישמעאל, כדאיאת מהגר"א באדרת אליהו לפרשת האזינו (דברים לב, לב): "כי בכל גלות היו כפולים, הא' בבל וכשדים, השני פרס ומדי, והג' יון ומוקדון, הד' אדום וישמעאל", ועליהם רמז הכתוב שבעונותינו הרבים פגעו בנו: "שור אויבך וחמור שונאך". והתקוה היא שיבואו התרי משיחין משיח בן דוד ומשיח בן יוסף לגאלנו, האוחזים בידם כח "השור והחמור" שבקדושה במהרה בימינו. (ב"ם דרך תורה פרשת משפטים - מאמר יד אות ג)

ימי הילולא - ממצולות ים

ב' כסליו תש"א - הגאון רבי יצחק ב"ר חיים יואל הוטנר זצ"ל

נולד עם מדות רעות ומעיקרו היה רע בטבעו להיכן ישוב בתשובה. וענה הרב הוטנר זצ"ל בקולו קול הארי, שהאדם צריך לשוב אל: "נשמה שנתת בי טהורה היא", כל אדם יש לו נשמה טהורה שנקיה מכל הפגמים, ומכל המדות הרעות, ואנחנו צריכים לשוב אליה ולא לטמא אותה יותר ח"ו. (76 שופטים תשפ"ג)

ומרדיפת הממון והכבוד ומרדיפת המאכלות וכיוצא בהן הכל צריך לחזור בתשובה. והנה אדם שחטא באכילת חלב למשל או באיסור שבת וכדומה יכול לחזור בתשובה ולקבל על עצמו שלא יחטא יותר, אך כיצד יעשה האדם תשובה על מדות רעות, הרי תשובה פירושה לשוב למצב האדם קודם החטא, ואם האדם

חביב גבן להביא את אשר שמענו מהגאון רבי יצחק הוטנר זצ"ל, על מה שכתב הרמב"ם (תשובה ז, א): "אל תאמר שאין תשובה אלא מעבירות שיש בהן מעשה כגון זנות וגזל וגניבה, אלא כשם שצריך אדם לשוב מאלו כך הוא צריך לחפש בדעות רעות שיש לו ולשוב מן הכעס ומן האיבה ומן הקנאה ומן ההתול

כ"ד כסליו תשע"ח - הגאון רבי אהרן יהודה לייב ב"ר נח צבי שטיינמן זצ"ל

שאני צריך ליטול חלק בהנהגה, שכן שנינו בנדרים (ח, א): 'אמר רבי יוחנן אין הקדוש ברוך הוא משרה שכירתו אלא על גבור ועשיר וחכם ועניו וכולן ממה'. ענה לו הגרא"ל שהוא הכיר אדם קטן גוף וגם עני שהנהיג את כל העולם והוא - החפץ חיים. (47 ורא תשפ"ג)

ואמר שאין הבדל, אמר הגרא"ל, אם כך מדוע שבגן ילבש דווקא את הכיפה בלי הסרט, שילבש עם סרט. (88 חיי שרה תשפ"ג)

פעם נכנס אליו תומך ומוקיר תורה מפורסם, ואמר לו רבי הקדוש ברוך הוא חנן אותי בעשירות, ואני גם גדול בגוף וגבור, נראה לי

פעם נכנס אליו אחד ושאלו על כיפה עם סרט ובלי סרט האם יש הבדל ביניהם, וענה הרב שלא, אמר לו אותו האיש אם הרב סבור שאין הבדל, מדוע העיפו את בני מהת"ת רק משום שהוא לובש בלי סרט, שאלו הגרא"ל, נו מה אתה אומר יש הבדל או לא, נענה אותו אדם

יוצא לאור על ידי מכון בים דוד

לפרטים והנצחות 0556712159

אפשר לקבלו כל שבוע דרך המייל bd025401167@gmail.com